

DIN ACTIVITATEA PROGRESISTĂ, DEMOCRATĂ, ANTIFASCISTĂ A FEMEILOR UNIVERSITARE ÎN PERIOADA INTERBELICĂ. PREZENȚA ACTIVĂ A UNIVERSITARELOR CLUJENE

Prin marea forță socială pe care o reprezintă, prin locul determinat istoricește pe care-l ocupă în societate, femeile au adus întotdeauna o contribuție însemnată la progresul și civilizația omenirii.

Femeile din țara noastră, de-a lungul timpului, au luat parte activă la lupta pentru eliberare socială și națională, pentru drepturi și libertăți democratice, pentru o viață mai bună. Din rîndurile femeilor s-au afirmat figuri luminoase de luptătoare neînfricate pentru cauza progresului, proeminente personalități culturale, militante animate de patriotism înflăcărat, care și-au consacrat energia, puterea de muncă propășirii României.

Avînd la bază aceste considerații, pornind de la aprecierea formulată de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R. din 1—2 iunie 1982, cu privire la faptul că istoria noastră trebuie „să redea corespunzător fiecare etapă de dezvoltare economico-socială, fiecare perioadă istorică și luptele sociale, activitatea politică, să caracterizeze în lumina adevărului bazat pe fapte și documente atît rolul clase'or sociale, al poporului, cit și al diferiților conducători ai statului și personalități politice, științifice, culturale”¹, reținînd că trăim importante momente și evenimente aniversative din istoria poporului nostru, pentru omagierea cărora gîndurile și faptele noastre stau mărturie, mi-am propus să cinstesc prin rîndurile de față aportul feminin, încrustîndu-l mai adînc, binemeritat în istorie.

Dacă mișcarea de femei din țara noastră a început să-și scrie istoria încă din secolul trecut — pornind pe un drum cu asperități, dar și cu izbînzi —, în perioada dintre cele două războaie mondiale din acest veac, în care opinia publică s-a făcut tot mai mult auzită în ansamblul problemelor care interesau omenirea, ștacheta afirmării sale a fost considerabil ridicată de marea bogăție faptică și interpretativă. Activitatea pe care au desfășurat-o pe diverse planuri, cu toate greutatețile pe care le-au întîmpinat, luările de poziție curajoase, pornite din căldura inimii și înțelepciunea gîndului, față de marile întrebări ale epocii, participarea la bătăliile de clasă care au marcat perioada, dîrza combativitate față

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la stadiul actual al edificării socialismului în țara noastră, la problemele teoretice, ideologice și activitatea politică, educativă a partidului*, prezentată la Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., 1—2 iunie 1982, Ed. politică, București, 1982, p. 62.

de pericolul pe care-l reprezenta fascismul generator de război, dragostea fierbinte de patrie ce a cimentat toate acțiunile pe care le-au desfășurat, toate au evidențiat faptul că femeile — de diferite profesii, fără deosebire de naționalitate — au reprezentat în acești ani nu numai din punct de vedere numeric, dar și ca atitudine, o importantă forță socială și politică.

În acest cadru, cunoscută a fost activitatea progresistă, democrată, antifascistă a femeilor universitare, și în rîndurile acestora contribuția deosebită a universităților clujene, care au înscris numeroase și însemnate pagini în istoria țării, ilustrînd participarea lor, de suflet și de acțiune, la strădania poporului nostru pentru consolidarea unității statului și propășirea națiunii române.

Grupate în cadrul Federației femeilor universitare din România, pe al cărui frontispiciu, din primul moment, s-a aflat dezideratul cuceririi de drepturi și pentru femeile titrate, acestea s-au dovedit a fi în frontul intelectualității române o prezență demnă și remarcabilă. Greutățile înțimpinate în trecerea timpului în exercitarea profesiunilor alese — consecințe ale unei atitudini discriminatorii manifestate de orînduirea socială în care trăiau, considerîndu-se că anumite funcții și ocupații nu erau de competența femeii și nici nu puteau fi îndeplinite de femei —, dorința de a participa și a contribui la dezvoltarea unei mișcări de emancipare feminină și totodată dorința de a contribui la progresul țării, iată cauzele esențiale care au determinat conturarea unei activități unite în rîndul femeilor licențiate.

Drumul femeii din România interbelică, în situația că era dornică să obțină o calificare superioară, era marcat de numeroase obstacole. Capabile de a exercita profesiunea pentru care s-au pregătit, dar numai prin insistență impunîndu-se! Licențiate, multe și-au perfecționat pregătirea, devenind doctori în științe. Cu toate acestea promovarea venea foarte greu. În învățămîntul superior, majoritatea erau asistente, preparatoare sau șefi de lucrări. Rar un lector, un conferențiar, nemaivorbind de titlul de profesor universitar. Acesta a fost fundamentul drumului pe care au pornit femeile universitare din România, de la cunoașterea și trăirea în mod direct de către femei a acestei stări de fapt. De aceea în rîndurile asociației, și mai ales în conducerea sa, s-au aflat figuri proeminente ale mișcării de femei din România a celor ani, femei titrate care, în diferite momente ale vieții și activității lor, au cunoscut destule greutăți, pentru depășirea cărora au depus un efort susținut. Astfel, Sarmiza Bilcescu-Alimănișteanu, care a fost și președinta federației, cunoscută ca fiind prima femeie din lume care a susținut teza de doctorat în Franța, la Sorbona, facultatea de drept; Elena Bacalbașa-Dimitrie, fiica lui Anton Bacalbașa; Margareta Ghelmegeanu, una dintre primele consiliere ale Municipiului București în anii 1930—1934; Alice Grințescu, care a pus bazele „Asociației pentru ocrotirea studentelor universitare“ din Cluj; Vera Miller-Lebedef, profesor la Universitatea din Iași; Margareta Miler-Verghi, vicepreședintă a „Asociației scriitoarelor ro-

mâne“ Medeea Niculescu, docent în obstetrică, conferențiar la Facultatea de medicină din București, întemeietoarea „Asociației medicilor femei române“; Raluca Ripan, nume de prestigiu în frontul intelectualității feminine românești, doctor în chimie, profesor la catedra de chimie alimentară a Universității din Cluj, după 23 August 1944 prima femeie membră a Academiei Române și Rector al Universității din Cluj; Izabela Sadoveanu, cunoscută militantă socialistă, membră fondatoare a unor prestigioase reuniuni feminine din epoca respectivă, prezentă în frontul luptei forțelor patriotice din perioada interbelică, pentru apărarea idealurilor democratice pacifiste și antifasciste, activînd într-o serie de organizații create și îndrumate de partidul comunist. Și enumerarea altor femei de frunte ar putea continua.

Bazele organizației au fost puse la Cluj, cînd, în aprilie 1921, un mănunchi de femei inimoase au înființat „Asociația femeilor universitare române“, recunoscută ca persoană juridică în 1927 de Tribunalul din localitate, avînd membre din 34 de localități din toată țara. Caracterul bine intenționat, progresist este afirmat și în Statut, unde se precizează că își va desfășura activitatea în direcțiile școlară și educativă, cooperatie intelectuală internă și internațională, asistență socială pentru femeile universitare și studente. Printre frumoasele inițiative ale femeilor universitare clujene se înscrie și constituirea „Asociației pentru ocrotirea studentelor universitare“, avînd ca fondatoare pe Alice Grințescu, Nora Lemeni-Vasilie, Alexandrina Urechea, iar mai tîrziu din comitet făcînd parte și Raluca Ripan, care va deveni peste ani vicepreședintă și apoi președintă a Federației femeilor universitare din România.

„Asociația femeilor universitare din Cluj“, așa cum a fost construită și cum a activat, a marcat începutul unui drum pe care aveau să-l parcurgă femeile titrate din țara noastră în perioada interbelică. În largul curent burghezo-democratic ce caracteriza societatea românească în acei ani, îndeosebi în primul deceniu postbelic, femeile licențiate din ce în ce mai mult erau conștiente că trebuie să-și unească rîndurile într-o organizație care să cuprindă membre din toată țara — nu numai cu caracter regional cum era la Cluj. Reține atenția în acest sens un articol semnat în 1923 de Izabela Sadoveanu, care, pledînd pentru această cauză, apelează la tinerele cadre menite a purta mai departe ștafeta înaintașelor. „Sîntem o mină de femei care de 20 de ani sîntem în toate mișcările și întreprinderile feminine. Așteptăm inițiative și forțe noi, opere noi de la tineretul venit în acest timp în Universitate și învățămînt. Noi vă putem da oricînd o mină de ajutor și ne putem prezenta în orice moment în fața voastră, tinere studente, medice, avocate, profesoare cu o operă socială și culturală care poate n-ar avea alt merit decît acela că ne-a cerut ani de muncă, de sacrificii și abnegațiune. Cu ce vă veți prezenta voi, generațiilor viitoare?“ — conchidea autoarea, lansînd apelul: „Universitare din România, uniți-vă pentru a forma o Uniune națională“². Astfel că, rezultat al strădaniilor, din 1925

² *Dimineața* din 13 iulie 1923.

constatăm existența Federației femeilor universitare din România. Că înființarea acestei asociații a fost bine primită — absolventele învățămîntului superior resimțind lipsa unei organizații proprii care să le reprezinte și să le apere interesele —, este dovedit de faptul că, în 1930, avea peste 260 de membre cu studii superioare făcute la București, Cluj și Cernăuți, precum și la o serie de universități din străinătate. Activitatea s-a desfășurat pe structura celor două mari secții: din București și din Cluj, în perioada următoare dezvoltându-se din ce în ce mai mult, ancorată fiind în problemele cele mai stringente care existau în societate și, în speță, care frământau mișcarea de femei. Erau anii deceniului al IV-lea, ani marcați de criza economică, ani marcați de nori din ce în ce mai negri ai pericolului fascist și ai războiului. Dar, în același timp, ani în care în țara noastră s-a luptat cu dîrzenie pentru apărarea dreptului uman la o viață mai bună, pentru apărarea libertăților democratice, s-a luptat — mărturisindu-se un larg simțămînt al dragostei de patrie, de dreptate — împotriva fascismului și războiului, pentru apărarea independenței și suveranității naționale, a integrității teritoriale a Patriei. Stegari ai acestei lupte în România — purtată într-un deceniu de tristă amintire pentru istoria omenirii —, comuniștii, declarau într-un manifest al partidului din noiembrie 1935: „Noi, comuniștii, sintem gata să apărăm cu arma în mînă independența României dacă țara noastră ar fi silită să ducă un război național de apărare contra imperialismului fascist”⁴³. În acest context, femeile universitare, ca și toate femeile din țara noastră, își ancorează prezența într-o varietate de manifestări, de fapt, clare și dîrze luări de poziție.

Sub semnături feminine, în presă apar articole de atitudine: demonstrînd poziția militantă a femeilor licențiate, ca și a masei largi a femeilor din România, împletind lupta antifascistă cu cea pentru apărarea drepturilor democratice. Una dintre chestiunile care a cunoscut o hotărîtă reacție din partea unor membre ale asociației a fost situația precară a deținuților politici, antifasciști. Știut este, în această direcție, că avocata Ella Negruzzi, om cu vederi democratice, realiste, a desfășurat o susținută activitate pentru ajutorarea deținuților politici, inițind un comitet în existența căruia un rol însemnat l-au avut comuniștii.

În condițiile în care fascismul își dezvoltă tot mai mult hîdele sale fațete — dintre care revizionismul și revanșismul erau ridicate la rangul de politică de stat de către țările fasciste — femeile din țara noastră, jumătate din populația țării, își manifestau cu hotărîre împotrivirea. „Femeia a fost și va trebui să fie întotdeauna lîngă marii noștri patrioți, ca o cheazășie de siguranță că pulsul țării e înțeles unanim de întreaga

⁴³ Arhiva ISISP, cota A XII—23, 1935.

sufflare românească“, rosteau în 1936, într-o caldă și nestrămutată angajare de PATRIOTISM FEMININ. Înscriindu-se în șirul manifestărilor care au avut loc în acea perioadă — vehement protest împotriva discursului revizionist rostit de Mussolini la Milano, în noiembrie 1936, atentat direct la independența și integritatea teritorială a României și hotărît cuvînt al poporului nostru pentru apărarea fruntariilor sale — la 2 noiembrie 1936 în sala „Arta“ din București a avut loc o „mare întrunire antirevizionistă a femeilor române“. Bucurîndu-se de o „mare afluență de public“⁴, printre cele care au luat cuvîntul au fost și reprezentante ale femeilor universitare, care, accentuînd „asupra drepturilor noastre imprescriptibile cucerite cu atîta jertfă“, au declarat că „vom sta alături de fiii neamului românesc, contra oricui ar cuteza să se atingă de integritatea pămîntului scump, unde zac străbunii noștri, fiindcă ori unde călcăm pe acest pămînt se găsește cenușa străbunilor noștri“⁵.

În evenimentele care s-au succedat, unele de grea și dureroasă amintire, femeile din țara noastră, deci și cele universitare, au fost trup din trupul țării, luptînd cu toată puterea ființei lor pentru apărarea patriei și sîngerîndu-le sufletul, așa cum sîngera pămîntul românesc în urma sfîrtecării sale în 1940. În mărturiile pe care arhivele timpului le păstrează, în protestul fiilor acestui neam ridicat ca dintr-o singură inimă împotriva cruntei nedreptăți făcute poporului nostru, glasul lor s-a alăturat. Cînd la 1 septembrie 1940, la Cluj s-a întrunit Consiliul universitar format din profesorii Universității clujene, redactînd un vehement protest împotriva odiosului Dictat de la Viena, printre cei care și-au pus semnătura s-au aflat și cadrele didactice feminine.

În istoria anilor ce vor veni, scrisă de voința și hotărîrea poporului nostru — pe drumul nou pe care a pornit din August 23, femeile își vor găsi adevărata recunoaștere a rolului însemnat pe care-l au în societate, participînd activ și competent la progresul ei. Prezente în toate sectoarele, femeile ocupă un loc ce le onorează și în activitatea didactică și în cercetarea științifică — domeniu ce solicită înalte calități profesionale și o gîndire cutezătoare. Sîntem mîndre că în fruntea științei românești se află tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, eminent om de știință, luptătoare înflăcărâtă pentru sporirea prestigiului României în întreaga lume. Excepționalele calități de savant și om politic ale tovarășei Elena Ceaușescu, elocvent confirmate și consacrate prin prestigioase titluri științifice decernate de cunoscute instituții din țară și din străinătate, se manifestă cu aceeași strălucire și în remarcabila activitate pe care o desfășoară în înaltele funcții de partid și de stat cu care a fost investită.

⁴ *Gazeta femeii* din 1—15 decembrie 1936.

⁵ *Ibidem*.

Astăzi, în România Socialistă, absolventele universitare, cadrele didactice feminine universitare, avînd în calea afirmării lor deschise porțile tuturor domeniilor, cinstesc strădaniile înaintașelor lor, printr-o prodigioasă activitate, aducîndu-și astfel în mod plener contribuția la ridicarea Patriei noastre pe cele mai înalte trepte de progres și civilizație.

ELISABETA IONIȚĂ